

Книга, яка пам'ятає Великого Кобзаря.

В музеї історії міста Бердичева експонується рідкісна книга Тараса Шевченка «Гамалія. Соч. Шевченки». Книга видана у приватній друкарні М.Д. Ольхіна в С – Петербурзі. Це прижиттєве видання поета. Збірка творів, написаних в 1844 – 45 рр. Збереглася частина книги від 341 до 476 сторінки. У книзі розміщено два портрети Т. Шевченка та його твори: «Тры лита», «Розрита могила», «Сова», «Дівичії ночі», «Гоголю», «Єретик», «Сліпий», «Великий льох», «Наймичка», «И мертвым и живым и нерождённым послание», «Холодный яр», «Давидові псалми», «Маленькій Мар'яні». Частина віршів назви не мають. На жаль, текст поеми «Гамалія» не зберігся [2].

Цікавим є написання поеми «Гамалія», яка датується орієнтовно жовтнем — першою половиною листопада 1842 р. на підставі згадки про створення поеми в листі Шевченка до П. М. Корольова від 18 листопада 1842 р.: «Позавчора вернувся в Петербург. Мене носив проклятущий пароплав у Шведчину й Датчину. Пливши в Стокгольм, я скомпонував «Гамалію», невеличку поему, та так занедужав, що ледве привезли мене в Ревель, там трошки очуняв».

Найранніший відомий текст поеми — першодрук 1844 р. окремою книжкою. Рукопис поеми на 12 сторінках подав 7 березня 1843 р. до Петербурзького цензурного комітету О.Л. Єлькан [1, с.83]. Він же забрав рукопис з цензурного комітету й, очевидно, здійснив нагляд за виданням. Рукопис, за яким видано поему, не зберігся. Видання здійснювалося без нагляду Шевченка, який з кінця травня 1843 р. виїхав в Україну й повернувся до Петербурга лише в перших числах березня 1844 р., коли поему було вже віддруковано.

Перебуваючи в лютому 1844 р., по дорозі з України до Петербурга, в Москві, Шевченко мав у себе інший рукопис поеми. За цим рукописом він правив тоді поему разом з О. М. Бодянським. Ці виправлення Шевченко не встиг внести у видання поеми. Про це в листі від 6 -7 травня 1844 р. поет писав О.М. Бодянському: «Гамалія» не поправлений, як ми з вами тоді поправляли, бо без мене надрукований полукацапом...». О. Бодянський познайомився з Тарасом Шевченком в 1844 році. Надалі О. Бодянський завжди підтримував Т. Шевченка і високо цінував його творчість. Один екземпляр першого видання книги «Гамалія», Т. Шевченко подарував О. Бодянському [2].1?

Цю книгу згадує в своєму листі від 5 червня 1844 року український письменник, поет, драматург, редактор і видавець П.О. Куліш:

«Коханий земляче! Спасибі за книжечку «Тризну». Дещо в її промовляє до самого серця. Ще жду «Гамалії», «Кобзаря» і «Гайдамак». Де хоч бери, а не принесеш, то й на очі мені не показуйсь...».

Над текстом поеми «Гамалія» чи принаймні частиною тексту Шевченко працював і після виходу твору в світ [4].

Поема Т.Г. Шевченка «Гамалія» була надрукована в 1844 році у друкарні М. Ольхіна в С.-Петербурзі.

В 1842 році на Невському проспекті в будинку купця Заветного, (Невський проспект №58, навпроти Александрійського театру), був відкритий книжковий магазин, який належав Матвію Дмитровичу Ольхіну. Він народився 15 травня 1806 року в Нарві, в єврейській сім'ї. Його батько Давид Ольшванг торгував лісом і іншими товарами. Син прийняв православ'я і змінив своє прізвище на Ольхіна. Деякий час він працював в митній службі, а потім одержав місце кур'єра в Міністерстві фінансів. Ще будучи митником, за виявлення «значної» контрабанди М.Д. Ольхін склав собі статок в 150 тисяч рублів сріблом, почав займатися лихварством і давав гроші під заставу і помірні відсотки. На цьому ґрунті і відбулось його знайомство з відомим книгопродавцем і видавцем О.Ф. Смірдіним, який в той час сильно потребував і змушений був закласти свій книжний склад. Значна частина товару, який там знаходився, виявився не викупленим і залишився в руках у М.Д. Ольхіна. Тоді у нього і виникла думка самому зайнятися книжною торгівлею. 1 листопада 1842 року М.Д. Ольхін відкрив власну книжну справу під іменем своєї дружини А. А. Ольхіної. На перших порах торгівля йшла успішно. Це дозволило М.Д. Ольхіну в 1843 році відкрити ще один книжний магазин — в Гостинному дворі (лавка № 13) із сторони Невського проспекту. При магазині була влаштована бібліотека для читання. Керуючим справою М.Д. Ольхін запросив Петра Олексійовича Ратькова, який займався раніше справами книжної торгівлі К. О. Полевого. В 1843 році М.Д. Ольхін прийняв на себе, після відмови О.Ф. Смірдіна, видання журналу «Бібліотека для читання». Володіючи достатнім оборотним капіталом, він знявся і видавництвом книг, багато з яких відзначались прекрасним оформленням. В їх числі — «Пригоди Християна Християновича Віольдамура і його Аршета» В. І. Даля (з малюнками П.А. Сапожнікова), «Збірка творів Ф. В. Булгаріна» в семи томах і його ж «Суворова» (з ілюстраціями В. Ф. Тімма) А. Ф. Вельтмана, повісті Н. В. Кукольніка, «Нариси російської вдачі» Ф. В. Булгаріна і «Комеражі» І. П. Мятлева (з ілюстраціями В.Ф. Тімма), «Лондонські тайни» Ф. Троллопа (з ілюстраціями Е. І. Ковригіна), романи А. Дюма, В. Скотта, Сю Поля де Кока. М.Д. Ольхіним також був видано ряд наукових праць,

підручників і популярних книг («Всесвітня історія» Беккера, «Думки» Б. Паскаля, «Повний курс анатомії людського тіла» Н.І. Пирогова і інші).

Відмовившись в 1846 році від видання журналу «Бібліотека для читання», М.Д. Ольхін разом з редактором «Санкт-Петербургських відомостей» А. Н. Очкіним прийняв на себе їх видавництво по контракту, укладеному з Академією наук. Ось яким бачили сучасники цього популярного в свій час петербургського книготорговця і видавця: «...широкий, приземистий, как бы приплюснутый, пожилой человек, с толстыми отвислыми губами и подсматривающими, постоянно готовыми на улыбку, хотя от природы еврейски-грустными глазами», - так описував М.Д. Ольхіна П. М. Ковалевский, племінник мандрівника і письменника Е. П. Ковалевского. Письменники цінили М.Д. Ольхіна за увагу, готовність йти назустріч. Так, Н. О. Полевой записав в щоденнику 5 червня 1813 року: «Писал роман. Едва кончил лист и поскакал к Ольхину. Есть хлеб, купил овса, вина, чаю, сахару». Потрапивши в лапи лихварів, маючи постійну скруту, Полевой признавався: «Лучше других в эти трудные минуты оказываются Булгарин и Ольхин...». В 1846 році М.Д. Ольхін видав «Систематичний реєстр російських книг з 1831 по 1846 рік», складений відомим бібліографом І. П. Бистровим, в який увійшло 6815 назв. Це був останній торгово-бібліотечний каталог подібного типу. В січні 1848 року М.Д. Ольхін припинив свою торгівлю через неспроможність. Причини його розорення варто шукати в загальній несприятливій політичній і економічній обстановці і у невмінні вести справи. Видавши і закупивши велику кількість книг, він був не в змозі їх розпродати і змушений був позичати гроші. Пришвидшила розорення М.Д. Ольхіна крадіжка із його квартири біля 30 тисяч рублів. Не допомогло і введення зовнішньої адміністрації, яка повинна була допомогти боржнику і задовольнити претензії кредиторів. В і результаті М.Д. Ольхін важко захворів і 4 березня 1853 року помер. Бібліотека М.Д. Ольхіна - частинами - перейшла до книготорговців П. І. Крашеніннікова, В. П. Печаткіна і Л. І. Жебелєва, а в останнього вона була придбана в 1861 році Н. А. Сєрно-Соловйовичем.

Сином петербургського книгопродавця і видавця Матвія Дмитровича Ольхіна був Павло Матвійович Ольхін (1830 — 1915), який першим в Росії видав в перекладі багатотомне видання романів Вальтера Скотта [5].

Джерела та література:

1. Бородін В. С. Т. Г. Шевченко і царська цензура. — С. 83).
2. Експозиція музею
3. режим доступу: ru.wikipedia. org.
4. режим доступу: <http://storinka-m.kiev.ua/>
5. режим доступу: <http://tipographya.narod.ru/1842.htm>

